

REFERENCES

1. Hlazova, V.V., Kaidan, N.V. (2015) Vprovadzhennja elementiv dystancijnogho navchannja u tradycijnij osvithnij proces [The implementation of elements of distance learning in traditional educational process]. *Pedagogichni nauky: teorija, istorija, innovacijni tekhnologiji: nauk. zhurnal / gholov. red. A. A. Sbrujeva. Sumy: Vyd-vo SumDPU imeni A. S. Makarenka*, 1 (45), 223–229 [in Ukrainian].
2. Nakaz MON Ukrajinu «Pro zatverdzhennja Konceptiji rozvytku pedagogichnoji osvity» za № 776 vid 16.07.2018 r. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
3. Ortynsjkyj, V.L. (2009). *Pedagoghika vyshhoji shkoly: navch. posib.* / Kyiv: Centr navchalnoji literatury [in Ukrainian].
4. Kukharenko, V.M. et al. (2016). *Teorija ta praktyka zmishanogho navchannja*. Kharkiv: Misjkdruk, NTU «KhPI» [in Ukrainian].
5. What is the «Flipped Classroom»? Retrieved from: <http://www.uq.edu.au/teach/flipped-classroom/what-is-fc.html>
6. Pieri, M. (2017). The Flipped Classroom approach in the «Avanguardie Educative» Movement. *Movement Italian Journal of Educational Technology*, 25, 3, 55–66.
7. Hlazova, V.V., Kaidan, N.V., Kaidan, V.P. (2018). Practical use of remote training elements and methods of «flipped classroom» at professional training of future computer science teachers Information and innovation technologies in education. *Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Art. Katowice School of Technology Monograph 19*. Katowice: Copyright by Wyższa Szkoła Techniczna w Katowicach. 192–199.

(англійською переклали Н. Кайдан – кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри МНМ та МНІ, ДВНЗ «ДДПУ», В. Глазова – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри МНМ та МНІ, ДВНЗ «ДДПУ»)

УДК [378.22:80]:316.61

САЛІ Олена

викладач кафедри англійської мови та перекладу Ізмаїльського державного гуманітарного університету (м. Ізмаїл, Україна)

вул. Репіна 12, м. Ізмаїл, Одеська область, Україна, 68600

E-mail: lenasali2002@gmail.com

**СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРНО-КОМПОНЕНТНИЙ СКЛАД
СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПОНЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Анотація. У статті розглядається соціокультурна компетентність як одна з основних практичних цілей навчання іноземної мови, що припускає оволодіння іншомовним спілкуванням у єдності мовної та навчально-пізнавальної компетенцій. Автор піднімає питання підготовки фахівців, що володіють соціокультурною компетентністю для здійснення професійної діяльності. Акцент робиться на соціокультурному аспекті як на необхідну складову при її формуванні. З'ясовано ступінь дослідження цієї компетентності в працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Визначено основні механізми, структуру та етапи ефективного формування соціокультурної компетентності у майбутніх учителів іноземної мови. Автор зазначив, що ключовими компонентами міжкультурної компетентності є змістовний, діяльнісний, стратегічний та афективний компоненти. У статті розмежовані поняття соціокультурна компетентність, соціокультурне утворення, соціокультурна освіта та соціокультурний підхід. Розкрито суність та основний зміст структурних копонентів соціокультурної компетентності в залежності від структурних матриці. Проаналізувавши роботи різних дослідників, було виділено наступні складові елементи цієї компетентності: когнітивний, функціональний, поведінковий, лінгвістичний, культурологічний, соціолінгвістичний, соціально-психологічний, психологічний. Обґрунтовано необхідність та ефективні шляхи формування цієї компетентності під час підготовки студентів до професійної діяльності. Автором з'ясовано, що головною ознакою взаємодії є спрямованість індивіда на самовизначення. Автор дійшов висновку, що ефективне формування соціокультурної компетентності забезпечується завдяки впровадженню у навчальний процес інтерактивних технологій. При цьому важливим є те, що інтерактивні методи активізували мотивацію студентів до вивчення іноземної мови.

Ключові слова: соціокультурна компетентність, когнітивний, функціональний, поведінковий, лінгвістичний, культурологічний, соціолінгвістичний, соціально-психологічний, психологічний компоненти, культуроцентризм.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. З античних часів відомо, що викладання іноземної мови не може бути повноцінним і всеосяжним без звернення до культури країни мови, що вивчається. З кінця XIX століття ознайомлення з реаліями (предметами і явищами, властивими певному пласту культури) в рамках навчального процесу стоїть в одному ряду з важливістю навчання усного мовлення. В останні роки значно зросла освітня значимість вивчення іноземних мов, збільшилася затребуваність фахівців зі знанням іноземних мов на ринку праці, що спричинило посилення мотивації в їх вивченні. Ефективне здійснення міжкультурної комунікації вимагає формування у студентів іншомовної комунікативної компетенції, що і є стратегічною метою навчання іноземної мови.

Сучасні реалії переконують у необхідності приділяти більше уваги соціокультурному компоненту. Навчальні матеріали повинні не тільки містити інформацію про мову, яка вивчається, але і давати студентам

адекватне уявлення про іноземну країну, знайомити з культурними, моральними і соціальними особливостями життя її мовного співтовариства.

Розглядаючи соціокультурну компетентність, необхідно брати до уваги культурний і соціальний аспекти мови, тобто єдність мови і культури. Мова є частиною культури, а культура являє собою частину мови, яку неможливо вивчати як засіб комунікації без стійких культурологічних знань. Унаслідок цього, культуру можна визначити як спосіб сприйняття світу людьми, які належать до одного суспільства, образ їхнього мислення і поведінки. Культура визначається інтелектуальними, моральними та матеріальними цінностями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах процесу глобалізації і підвищеного попиту на фахівців, здатних без допомоги перекладача, швидко і компетентно вирішувати професійні завдання, відводиться провідна роль соціокультурній компетентності у процесі професійної підготовки майбутніх філологів.

Дослідження проблеми взаємовивчення мови і культури, з одного боку, мають давню традицію, зумовлену відомим інтересом вчених до їх взаємозв'язку (Т. Астафурова, Н. Баришніков, Д. Гудков, В. Кабакчі, В. Костомаров, В. Красних, О. Леонтович, С. Тер-Мінасова), а з іншого, незважаючи на наявність цілого ряду наукових робіт загального і прикладного характеру (М. Бахтін, В. Біблер, А. Вежбіцька, В. Гумбольдт, М. Каган), продовжують залишатися недостатньо розробленими як в загальнотеоретичному плані, так і в конкретно-методичному аспекті.

Зокрема, дослідники сфокусували свою увагу на соціокультурних стереотипах (наприклад, в роботах Н. Брагіної, В. Маслової, Т. Ніколаєвої, Ю. Прохорова та ін.), питаннях взаємодії мови і культури (праці Л. Апакова, Е. Верещагіна, В. Карасика, П. Сисоева і ін.). Загальні підходи до формування соціокультурної компетентності розглядалися в працях Є. Верещагіна, Г. Єлізарової, М. Князян, Ж. Мишаніна, Е. Пассова та ін.).

Формулювання цілей статі (постановка завдання): 1) уточнити сутність феномена «соціокультурна компетентність»; 2) висвітлити структуру соціокультурної компетентності; 3) визначити ефективні шляхи формування соціокультурної компетентності у процесі підготовки майбутніх філологів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У наукових джерелах, зокрема Н. Саланович, наголошується на тому, що поєднання вивчення мови із країнознавством створює безцінну мотивацію студентів до навчання, а також дозволяє вирішити всі 4 завдання сучасного навчання як у школі, так і у ВНЗ. Студенти дізнаються про культуру, історію та традиції певної країни, використовуючи мовні засоби в процесі комунікації на заняттях з іноземної мови [14, с. 18-20].

Крім того, формування позитивного ставлення студентів до культури людей, які розмовляють іноземною мовою, і до самої мови стає однією з цілей навчання іноземних мов в університетах. У обов'язковий мінімум змісту освітніх програм зараз включені соціокультурні знання і вміння – відомості

про країну, мова якої вивчається, духовні цінності і культурні традиції, особливості національного менталітету [2].

Слід наголосити, що в цілому ряді фундаментальних досліджень [3;6;9], поняття «соціокультурна компетентність» вводиться крізь призму компонентного складу комунікативної компетентності. Очевидно, що соціокультурний компонент виступає в якості невід'ємної складової, особливо коли йдеться про викладання іноземної мови у вищій школі.

Розгляд специфічних рис інтерпретації терміну «міжкультурна комунікативна компетентність» дозволило дійти таких висновків щодо складу ключових компонентів:

1) змістовний компонент, який розуміється як сукупність знань і уявлень студента щодо культури країни / країн, мова яких вивчається (наприклад, знання певних національно-культурних понять, конкретних правил мовної і немовної поведінки та ін.), а також тих областей і сфер можливої комунікації, в котрих дані знання є невід'ємними і визначальними у спілкуванні (Т. Павлішак, В. Фурманова та ін.);

2) діяльнісний компонент, що передбачає «володіння вміннями слідувати нормам іносоціума» [13, с. 20]. За допомогою їх порівняння з принципами і нормами власної культури є можливим знайти вміння використовувати ці знання на благо досліджуваної культури, а в майбутньому застосовувати їх для отримання нової інформації. Прикладом такого досвіду вважається здатність порівнювати явища дійсності, що виникають в іншій культурі, в рамках іншого способу життя; виявляти загальне і відмінне в ході компаративного аналізу цих культур, прагнення розширювати свої знання про культуру та специфіку країни, мова якої вивчається;

3) когнітивний компонент: в основі когнітивного компоненту знаходиться «синтез знань про рідну культуру і культуру країни, мова якої вивчається, а також загальні знання про культуру та комунікації» [5, с. 73-74], розуміння відповідних умов і зусиль, які є необхідними для здійснення якісної, ефективної міжкультурної комунікації. Деякі дослідники (Н. Гальскова, Н. Гез, Н. Муравйова, М. Плеханова, В.В. Сафонова та ін.) вважають, що дана когнітивна складова може бути розглянута як соціокультурна компетентність;

4) стратегічному компоненту відповідає цілий комплекс різних «вербальних, навчальних і дослідницьких стратегій учня» [5, с. 73-74], бажання знайти взаєморозуміння в контексті міжкультурної комунікації, застосування вербальних і невербальних засобів для компенсації прогалин у знаннях і вміннях;

5) афективний компонент, що включає толерантність і емпатію та передбачає здатність зрозуміти точку зору інших людей з урахуванням іншої соціокультурної специфіки свого партнера з комунікації, що пов'язане з вибором оптимальних, відповідних конкретній ситуації вербальних і невербальних способів спілкування. Зазначений компонент передбачає необхідність брати до уваги існуючі між членами культурних спільнот відмінності в способах опису і

сприйняття навколишнього світу, а також приймати ціннісні орієнтири, властиві власній і нерідній культурі [6, с. 218].

Отже, соціокультурна компетентність є частиною кожного із згаданих вище компонентів міжкультурної комунікативної компетентності у вигляді певних знань, навичок і вмінь. При цьому умовою і продуктом функціонування міжкультурної комунікативної компетентності вважається ефективне міжкультурне спілкування, для досягнення цілей якого мовець застосовує знання культурних фактів, правил і категорій, які зумовлюють успішність міжкультурної взаємодії. Повертаючись до терміну «соціокультурна компетентність», потрібно зазначити, що його зміст (в складі міжкультурної комунікативної компетенції) демонструє ключову мету розвитку особистості студентів, формування у них здібностей і готовності брати участь в діалозі культур. В основі даної комунікації дослідники, як правило, виділяють принципи кооперації, взаємоповаги, терпимості до відсутності культурної ідентичності, подолання культурних відмінностей.

Процес залучення до іншої культури в рамках діалогу культур передбачає необхідність майбутньому фахівцю спиратися на знання щодо своєї культури в контексті отримання знань про чужу культуру і спроби усвідомлення її ключових понять і особливостей [16].

Існує думка, що поняття «соціокультурна компетентність» має зв'язок з терміном «соціокультурне утворення». Виникнення терміну «соціокультурна освіта» свідчить про необхідність формування соціокультурної компетентності у фахівців, спеціалізація яких передбачає міжкультурне спілкування. Очевидно, що міжкультурне спілкування вимагає від учасників цього спілкування володіння базовим об'ємом соціокультурних знань щодо культур один одного, а також ключових навичок і вмінь, котрі реалізуються на практиці з метою успішної й ефективної комунікації. Соціокультурний підхід в освіті має забезпечувати повноцінне і продуктивне впровадження соціокультурної освіти, оскільки сприяє виявленню практичної стратегії в ході вивчення іноземної мови та визначенню сутності освітнього процесу з конкретного предмета за допомогою національної культури. У зв'язку з цим стає очевидною потреба отримання інформації, що стосується зв'язку мовного та соціокультурного середовища, а також взаємозв'язку розвитку мови і соціуму.

Розгляд теоретичних основ поняття «соціокультурна компетентність» передбачає наявність в ньому значення терміну «культура», тобто складного багатоаспектного феномена, що досліджується різноманітними гуманітарними дисциплінами, наприклад, культурна антропологія, етнологія, етнографія, культурологія. Перераховані галузі наук висвітлюють загальне коло питань, наприклад, людина та її навколишній світ, міжкультурна взаємодія, поява культури і її трансформації, а також інші питання, які мають культурні складові.

Таким чином, зазначене вище дозволяє визначити соціокультурну компетентність як цілісну систему, яка включає в себе ряд структурних елементів, що характеризуються наявністю власної організації і володіють інтегративними властивостями цілого, які неможливо звести до властивостей окремих компонентів. Оволодіння соціокультурною компетентністю є

доказом сформованого ціннісного сприйняття загальнолюдської і національної культур, що відображає прагнення до діалогічної комунікації з представниками інших народів і культур. Тим самим ефективнішим виглядає процес самоідентифікації і глибшого усвідомлення власної культури в порівнянні з іншою культурою і народом, мова якого вивчається. Цілісність соціокультурної компетентності надає можливість учасникам міжнародної комунікації також зрозуміти почуття і думки іншого народу і подолати національний культуроцентризм.

Соціокультурна компетентність має велике значення в сучасній освіті. Даний вид компетентності передбачає подолання ксенофобії та існуючих стереотипів, а також виховання толерантності до представників іншої мови та інших культур. На заняттях з англійської мови соціокультурна компетентність формується шляхом ознайомлення студентів з національно-культурною специфікою мовної поведінки і з реаліями англословних країн: звичаї, правила, норми, соціальні умовності, ритуали, соціальні стереотипи, країнознавчі знання.

Окреслена компетентність передбачає знання про те, що мова може бути засобом передачі культурного досвіду країни, відображенням історичних змін, а також знання норм мовної поведінки в залежності від комунікативної ситуації; має на увазі вміння виявляти національно-марковану лексику в текстах різних стилів і розуміти їх значення.

Зміст соціокультурної компетентності може бути представлений у вигляді чотирьох складових: соціокультурні знання; досвід спілкування (стиль спілкування, адекватне трактування явищ іншомовної культури); особистісне ставлення до фактів іншомовної культури; володіння способами застосування мови (адекватне вживання національно-маркованої лексики в мові в різних сферах міжкультурного спілкування).

Дослідниця Т. Починок припускає, що взаєморозуміння в міжкультурному спілкуванні може бути досягнуте шляхом створення спільного комунікативно-прагматичного простору [13, с. 37-40].

Одним з ключових моментів соціокультурної компетентності є готовність порівнювати країни та їхній історичний розвиток, культурний рівень і особливості людей, що населяють конкретну територію.

Окрім цього, є важливим пояснити студентам пріоритетність вияву поваги до іншої культури, звичаїв, устоїв і толерантності до представників будь-якої нації. Бути гідним представником своєї країни і її культури і виявляти готовність в передбаченні труднощів з боку слухачів теж є вкрай важливим. І в той же самий час необхідно вміти захищати свою точку зору і знаходити потрібні аргументи, поважати товаришів і не залежати від їхньої думки.

Аби правильно сформулювати соціокультурну компетентність у майбутніх філологів, слід зрозуміти її структуру. У науковій літературі існує кілька варіантів представлення структури соціокультурної компетентності. Узагальнивши наявні уявлення про структурні компоненти соціокультурної компетентності, ми виділили дві різні структурні матриці. В основі першої лежать три компоненти: когнітивний, функціональний і поведінковий.

Перший компонент (когнітивний) включає знання культурних відмінностей і подібностей, виражених в нормах, цінностях і поведінкових зразках, а саме:

- знання про вербальну (знання еквівалентної, безеквівалентної, фонові лексики, лакун; комунікативних кліше, фразеологізмів, стійких виразів; довідково-інформаційних, інформаційно-регулятивних і емоційно-оцінних текстів) і невербальну форми спілкування (візуальну, акустичну, тактильну) [9, с. 84-96];
- знання про менталітет людей (спосіб мислення, який визначає поведінку і очікування подібного з боку інших): категорії часу, простору, відстані, теми-табу та ін. Знання менталітету допоможе зрозуміти поведінку представника іншої культури, а досвід міжкультурного спілкування і широкий соціокультурний простір – визначити своє місце і роль;
- знання про науку і мистецтво, історію та релігію, географічне положення, рельєф, клімат, рослинний і тваринний світи.

Наступний компонент – функціональний; до нього входять вміння застосовувати зазначені вище знання в спілкуванні. Беручи до уваги твердження Ж. Вітліна і Р. Мильруд про те, що в практичному плані дуже важко розділити вміння і навички [4, с. 25-30; 10, с. 26-35], ми включаємо у функціональний компонент тільки вміння:

1) вміння вибирати стиль мовної і немовної поведінки (ідентифікувати, аналізувати і порівнювати факти і явища іншомовної та рідної культур; прогнозувати сприйняття і поведінку їхніх носіїв);

2) володіння соціально і культурно зумовленими сценаріями і моделями поведінки (вміння висловлювати і розуміти сенс; варіювати і коригувати свою поведінку; долати і вирішувати соціокультурні конфлікти в спілкуванні).

Третій структурний компонент соціокультурної компетентності – поведінковий, який включає такі соціально-особистісні якості як культурний поліцентризм, емпатія, гнучкість і некатегоричність суджень. Культурний поліцентризм (антонім етноцентризму) характеризується баченням полікультурності з про-тимчасових культурних спільнот; сприйняттям культурного розмаїття як норми; усвідомленням себе як полікультурного суб'єкта, свого місця, ролі та значення в світі [15, с. 15-20]. Емпатію, гнучкість і некатегоричність суджень І. Плужнік відносить до ознак толерантної поведінки, основу якої складають повага і прийняття соціальних, культурних, етнічних і світоглядних відмінностей [12, с. 22-25]. Емпатія – це є здатність співпереживати, розуміти стан людей і враховувати його у спілкуванні [11, с.316]. Саме в процесі спілкування емпатія проявляється у використанні підбадьорливих фраз, перепитань, лексики з позитивною семантикою, в зверненні до почуттів партнера. Гнучкість – це є відсутність жорсткості в поведінці. Ця властивість протилежна ригідності (неготовність зміни програми дій відповідно до ситуації, недостатньої адаптивності поведінки). Ригідна особистість зазвичай авторитарна, консервативна в своїх поглядах, уподобаннях і звичках, відрізняється жорсткою рольовою поведінкою. Гнучкість же

проявляється в умінні коригувати свою вербальну і невербальну поведінку відповідно до ситуації. Некатегоричність суджень є здатністю не висловлювати різких суджень про інших. Ця якість передбачає вміння оцінювати не людей, а їхні дії, використовувати непрямі способи вираження думки.

Інша структурна матриця передбачає наявність таких компонентів [8]:

- лінгвістичний;
- культурологічний;
- соціолінгвістичний;
- соціально-психологічний, який передбачає володіння соціо - і культурно обумовленими сценаріями, національно-специфічними моделями поведінки з використанням комунікативної техніки, прийнятої в даній культурі;
- психологічний.

Зупинимося і розглянемо докладно наповнення кожного з п'яти компонентів соціокультурної компетентності.

Лінгвокраїнознавчий компонент об'єднує в собі знання безеквівалентної лексики, фонових слів, мовних і національних реалій. Він вимагає від студентів володіння ідіомами, фразеологізмами, лексичними одиницями з соціально-культурної семантикою, а також вміння вибирати культурно-значущі лексичні одиниці у відповідності до змісту висловлювання і ситуації міжкультурного спілкування. Наприклад: *a term, a freshman, Summer hill, a jack-of-all-trades, the London Tube, the pillar box.*

Культурологічний компонент передбачає знання традицій, звичаїв народу, мова якого вивчається; він також об'єднує географічні назви, національні парки і природні заповідники, розташовані на території іноземної країни, свята, відомих людей, які зробили внесок в розвиток країни, художні твори та літературних героїв, ігри та іграшки, популярні видання (газети, журнали), теле- і радіопередачі. Студенти повинні у повній мірі володіти відомостями про національний характер, особливості повсякденного життя, рівень добробуту населення, основні цінності членів даного суспільства, досягнення в різних галузях (наука, мистецтво, медицина), політичний устрій, національну кухню. Країнознавчі знання віддзеркалюють обізнаність про соціокультурний контекст, в якому використовується іноземна мова. Наприклад: *The National Geographic World, Sherlock Holmes by Sir Conan Doyle, Joanne Rowling, International Day of Volun-teers, St Patrick's Day, Gogo's Crazy Bones, fish and chips, the Grand Canyon.*

Соціолінгвістичний компонент відображає особливості соціальних шарів, представників різних поколінь, громадських груп, діалектів, диференціацію стилів спілкування. Студенти повинні навчитися володіти мовними засобами відповідно до норм, встановлених у конкретному лінгвокультурному соціумі, використовувати в своєму мовленні мовні та поведінкові кліше залежно від контексту. Наприклад: *I'm sorry, but I have a ques-tion; that's wonderful !; all right; I'm afraid you are not quite right; what's up ?; bad egg; big cheese.*

Соціально-психологічний елемент включає в себе правила поведінки в різних ситуаціях спілкування, етикетні норми, володіння соціо-та культурно-

зумовленими сценаріями, національно-специфічними моделями поведінки з використанням комунікативної техніки, прийнятої в даній культурі. Він відбиває рівень оволодіння стратегіями міжкультурної взаємодії та подолання міжкультурних труднощів. Наприклад: коректно висловлювати і відстоювати свою точку зору в рамках досліджуваних тем; представляти власну культуру; знаходити подібності та відмінності між способом життя в своїй рідній країні і іншомовній країні.

Психологічний компонент розуміє бажання спілкуватися з представниками інших культур на іноземній мові, не мати стереотипів, помилкового уявлення про національний характер, культуру й менталітет нації, відсутність антипатії, засудження, неприязні і ксенофобії по відношенню до представників різних лінгвоспільнот, розвиток почуття толерантності, співпереживання.

Зазначені компоненти соціокультурної компетентності тісно пов'язані з культурним і соціальним контекстом. Тому вивчення іноземної мови з урахуванням цих компонентів має здійснюватися комплексно.

Окреслене вище дає змогу стверджувати, що формування соціокультурної компетентності у студентської молоді в процесі вивчення іноземної мови буде ефективним в умовах оволодіння знаннями про культуру, історію, естетичні ідеї й ідеали країни мови, що вивчається; залучення студентів до діалогу культур; усвідомлення ними сутності мовних явищ, іншої системи світогляду; формування особистого ставлення до мови, історії, культури, мистецтва іноземної країни.

Отже, для більш якісної підготовки майбутніх філологів до реальної професійної діяльності та соціальної взаємодії, включаючи знання предмета, розвиток і виховання особистості школяра, навчання іноземної мови необхідно розглядати як:

- засіб міжкультурного спілкування та узагальнення досягнень різних культур, що становлять єдине ціле в спільну спадщину людства;
- навчання формам громадського самовираження в суспільстві, які визнані етично прийнятними;
- навчання етики мовної дискусійної поведінки;
- взаємопов'язане формування і розвиток усіх компонентів комунікативної компетентності (мовної, мовленнєвої та соціокультурної) [7, с.269].

Застосування нетрадиційних форм і методичних засобів у процесі вивчення іноземної мови буде лише стимулювати студентів до ознайомлення з соціокультурними особливостями народу. Зокрема, необхідно використовувати такі з них, як конкурси, олімпіади, змагання, конференції, дискусії, проекти, зустрічі з носіями іноземної мови. Для підвищення ефективності процесу формування і розвитку соціокультурного аспекту в майбутній іншомовній діяльності ми вважаємо істотним широке використання інтерактивних методів.

Вони спрямовані на відтворення досвіду здійснення предметних дій, спілкування, соціокультурних традицій країни досліджуваної мови. Зі

змістовної точки зору формування соціокультурної компетентності студентів можливо завдяки об'єднанню навчальної та позанавчальної роботи.

Таким чином, для формування соціокультурної компетентності студентів під час навчання іноземної мови необхідно сконцентруватися на:

– вивченні соціокультурних аспектів етики спілкування в іноземних країнах і ознайомлення з особливостями міжкультурного спілкування на основі використання в навчальному процесі автентичних матеріалів, забезпечення навчально-комунікативного практикуму в досліджуваних сферах формального і неформального спілкування іноземною мовою за принципом залучення ширшого кола досліджуваних культур;

– соціокультурному оснащенні навчальних тем за допомогою лінгвокраїнознавчого, країнознавчого, соціолінгвістичного та соціологічного збагачення комунікативної діяльності студентів;

– ознайомленні студентів з мовними і міжкультурними конфліктами, що виникають у суспільстві у разі порушення мовних і цивільних прав людини, з існуючими способами їх усунення у світовій практиці;

– розвитку загальнокультурних умінь обробляти соціокультурну інформацію та адекватно її використовувати для цілей міжкультурного спілкування у відповідних сферах спілкування [3, с. 30-32.].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

- 1) Соціокультурна компетентність – це є якість, необхідна для міжкультурної комунікації в конкретних соціальних умовах. До її структури входять когнітивний, функціональний, поведінковий, лінгвістичний, культурологічний, соціолінгвістичний, соціально-психологічний, психологічний компоненти. Знання суті, структури та змісту соціокультурної компетентності є одним з найважливіших факторів, що визначають, чи буде процес її формування у підготовці майбутніх учителів-філологів ефективним та результативним.
- 2) Кожен компонент, що входить у структуру соціокультурної компетентності, відіграє важливу роль у її розвитку. Саме одночасний розвиток усіх п'яти субкомпетенцій, а разом з цим і «комплексна» подача соціокультурного матеріалу на заняттях з іноземної мови дасть студентам можливість використовувати необхідні знання в бесіді з носієм мови, вибирати правильну модель поведінки в тій чи іншій ситуації спілкування, правильно розуміти культурні або історичні реалії у процесі спілкування.
- 3) Ефективне формування соціокультурної компетентності у студентської молоді доцільно забезпечувати шляхом залучення їх до спеціально організованої, духовно насиченої навчальної та творчої суспільно значимої діяльності в процесі вивчення іноземної мови. При цьому вплив іншомовної комунікативної культури відіграє важливу роль у ході формування духовності майбутніх філологів: формує культуру мови, знайомить з традиціями країни, мова якої вивчається, цінностями іншого народу, безумовно збагачує студентів духовно та інтелектуально.

- 4) Розробка і впровадження в умовах вищої професійної освіти моделі процесу формування соціокультурної компетентності студентів і реалізація педагогічних умов дозволили підвищити рівень мотивації, емпатії та толерантності студентів у спілкуванні з представниками іншомовної культури. Крім того, завдяки інтерактивним технологіям, підвищилися знання студентів про цінності рідної культури і вміння зіставляти їх з іншомовною культурою.

Перспективи подальшого дослідження ми пов'язуємо з вивченням особливостей системи формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів-філологів у професійній діяльності в закладах освіти через сучасні інтерактивні технології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Саланович Н.А. Обучение чтению аутентичных текстов лингвострановедческого содержания. *Иностранные языки в школе*. Москва, 1999. № 1. С. 18-20.
2. Андреев К. Ю. Вайтангский договор 1840 г. и проблемы современного правового регулирования статуса маори-коренного народа Новой Зеландии. *Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература*. Серия 4: Государство и право. Реферативный журнал, 2005. С. 38-42.
3. Починок Т.В. Формирование социокультурной компетенции как основы межкультурного общения. *Иностранные языки в школе*. М., 2007. № 7. С. 37-40.
4. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам. Москва, 2003. С. 64-110.
5. Елизарова Г.В. Формирование межкультурной компетенции студентов в процессе обучения иноязычному общению. СПб, 2001. 218 с.
6. Язык и культура. Хрестоматия по спецкурсу для студентов-филологов / Ред. проф. Л.Г.Саяховой. Уфа, 2000. 175 с.
7. Литвинова Л. Д. Формирование социокультурной компетенции у учащихся педагогических классов: на материале английского языка: дисс. ... к. пед. наук. 13.00.01. М., 2000. 226 с.
8. Витлин Ж. Л. Навыки и умения в психологии и методике обучения языкам. *Иностранные языки в школе*. 1999. № 1. С. 25-30.
9. Мильруд Р. П. Навыки и умения в обучении иноязычному говорению. *Иностранные языки в школе*. 1999. № 1. С. 26-35.
10. Сысоев П. В. Культурное самоопределение обучающихся в условиях языкового поликультурного образования. *Иностранные языки в школе*. 2004. № 4. С. 14-20.
11. Плужник И. Л. Формирование межкультурной коммуникативной компетенции студентов гуманитарного профиля в процессе профессиональной подготовки: автореф. дисс. ... д. пед. наук. 13.00.04. М., 2003. 46 с.

12. Немов Р. С. Практическая психология (познание себя, влияние на людей): пособие для уч-ся. М.: ВЛАДОС, 2001. 320 с.
13. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата современного образования. Интернет-журнал «Эйдос». URL: <http://www.eidos.ru/journal/2006/0505.htm>. (дата звернення: 29.11.2019)
14. Захарова Е.В., Посельская Н.В. Основы формирования социокультурной компетенции студентов при обучении иностранному языку в неязыковом вузе. *Сибирский педагогический журнал*, 2012. № 4. С. 268-273.
15. Варченко Т.Г. Социокультурный аспект в обучении иностранным языкам в неязыковом вузе. *Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук*, 2015. № 10-5. С. 30-32.
16. Анашкина И.Я. Язык и культура. Культурно-аксиологический подход. М.: Русский язык, 1994. 120 с.
17. Knyazyan M. O. The formation of translator's research competence at the universities of Ukraine. *The Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes*, 2019, Vol. 7, No 1, pp. 85-94.
18. Knyazyan, M. O. Social innovations in the professional training of managers under the conditions of knowledge economy development. *Baltic Journal of Economic Studies*, 2019, Vol. 5, No. 2, pp. 137-143.

Стаття надійшла до редакції 22.11.2019.

САЛИ Елена

преподаватель кафедры английского языка и перевода Измаильского государственного гуманитарного университета

ул. Репина 12, г. Измаил, Одесская область, Украина, 68600

E-mail: lenasali2002@gmail.com

СУЩНОСТЬ И СТРУКТУРНО-КОМПОНЕНТНЫЙ СОСТАВ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПОНЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЛОЛОГИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Резюме. В статье рассматривается социокультурная компетентность как одна из основных практических целей обучения иностранному языку, что предполагает овладение иноязычным общением в единстве языковой и учебно-познавательной компетенций. Автор поднимает вопрос подготовки специалистов, обладающих социокультурной компетентности для осуществления профессиональной деятельности. Акцент делается на социокультурном аспекте как на необходимую составляющую при формировании. Выяснена степень исследования этой компетентности в трудах отечественных и зарубежных ученых. Определены основные механизмы, структуру и этапы эффективного формирования социокультурной компетентности у будущих учителей иностранного языка. Автор отметил, что ключевыми компонентами межкультурной компетентности является содержательный, деятельностный, стратегический и аффективный компоненты. В статье разграничены понятия социокультурная компетентность, социокультурное образование и социокультурный подход.

Раскрыто сущность и основное содержание структурных компонентов социокультурной компетентности в зависимости от структурных матриц. Проанализировав работы разных исследователей, было выделено следующие составляющие элементы этой компетенции: когнитивный, функциональный, поведенческий, лингвистический, культурологический, социолингвистический, социально-психологический, психологический компоненты. Обоснована необходимость и эффективные пути формирования этой компетентности при подготовке студентов к профессиональной деятельности. Автором установлено, что главным признаком взаимодействия является направленность индивида на самоопределение. Автор пришел к выводу, что эффективное формирование социокультурной компетентности обеспечивается благодаря внедрению в учебный процесс интерактивных технологий. А самое главное, что интерактивные методы активизировали мотивацию студентов к изучению иностранного языка.

Ключевые слова: социокультурная компетентность, когнитивный, функциональный, поведенческий, лингвистический, культурологический, социолингвистический, социально-психологический, психологический компоненты, культуроцентризм.

SALI Olena

Lecturer, Department of English Language and Translation, Ismail State Humanitarian University (Ismail, Ukraine)
st. Repina 12, Ismail, Odessa region, Ukraine, 68600
E-mail: lenasali2002@gmail.com

ESSENCE AND STRUCTURAL-COMPONENT COMPOSITION OF SOCIOCULTURAL COMPONENTITY OF FUTURE TEACHERS OF PHILOLOGICAL SPECIALTIES

Summary. The author raises the questions of training specialists who have socio-cultural competence for professional activities. The emphasis is on the sociocultural aspect as a necessary component in its formation. The degree of research of this competence in the works of domestic and foreign scientists has been clarified. The basic mechanisms, structure and stages of effective formation of sociocultural competence in future teachers of a foreign language are determined. After analyzing the work of various researchers, the following components of this competence were singled out: cognitive, functional, behavioral, linguistic, cultural, sociolinguistic, socio-psychological, psychological components. The necessity and effective ways of forming this competence during preparation of students for professional activity are substantiated. The author found that the main feature of interaction is the individual's orientation towards self-determination. The author concluded that effective formation of sociocultural competence is ensured by the introduction of interactive technologies into the learning process. And most importantly, interactive methods have intensified the motivation of students to learn a foreign language.

Keywords: sociocultural competence, cognitive, functional, behavioral, linguistic, cultural, sociolinguistic, socio-psychological, psychological components, cultural centerism.

Abstract. Introduction. The article deals with socio-cultural competence as one of the main practical goals of teaching a foreign language, which involves mastering foreign language communication in the unity of language and cognitive competences.

Analysis of publications. Studies of the problem of the sociocultural competence are the focus in the works of N. Bragina, V. Maslova, T. Nikolaev, Y. Prokhorov, issues of interaction between language and culture is the subject of the works by L. Apakov, E. Vereshchagin, V. Karasika, P. Sysoeva. Common approaches to the formation of sociocultural competence were considered in the works of E. Vereshchagin, G. Yelizarova, M. Knyazian, J. Mishanin, E. Passov.

Purpose. Clarification of the essence of the phenomenon “sociocultural competence” and analysis of its structure, identification of the effective ways of forming sociocultural competence in the process of preparing future philologists.

Results. We define that the use of non-traditional forms and methodological tools in the process of learning a foreign language will only encourage students to become familiar with the sociocultural characteristics of the people. In particular, it is necessary to use such ones as competitions, olympiads, conferences, discussions, projects, meetings with native speakers of foreign languages. To increase the efficiency of the process of formation and development of sociocultural aspect in the future foreign language activity, we consider it essential to make extensive use of interactive methods.

They are aimed at reproducing the experience of performing substantive actions, communication, sociocultural traditions of the country of the studied language. From a meaningful point of view, the formation of students' sociocultural competence is possible through the combination of educational and extracurricular work.

Conclusion. The structures of sociocultural competence include cognitive, functional, behavioral, linguistic, cultural, sociolinguistic, socio-psychological, psychological components. Knowledge of the nature, structure and content of sociocultural competence is one of the most important factors that determine whether the process of its formation in the preparation of future philological teachers will be effective and effective.

Therefore, it is advisable to ensure the effective formation of sociocultural competence in student youth by involving them in specially organized, spiritually rich educational and creative socially significant activities in the process of learning a foreign language.

REFERENCES

1. Salanovich, N.A. (1990) Learning to read authentic texts of linguistic and regional content. *Foreign languages at school*. Moscow. No. 1. 18-20. (in Russ.)

2. Andreev, K. Yu. (2005) Waitang Treaty of 1840 and the problems of modern legal regulation of the status of the Maori-indigenous people of New Zealand. *Social and human sciences. Domestic and foreign literature*. Series 4: State and Law. Abstract Journal.S. 38-42. (in Russ.)
3. Pochinok, T.V. (2007) The formation of sociocultural competence as the basis of intercultural communication. *Foreign languages at school*. M. No. 7. 37-40.
4. Galskova, N.D. (2003) *Modern methods of teaching foreign languages*. Moscow. 64-110. (in Russ.)
5. Elizarova, G.V. (2001) *The formation of intercultural competence of students in the process of teaching foreign language communication*. St. Petersburg. 218. (in Russ.)
6. *Language and culture*. Reader on a special course for philology students / Ed. prof. L.G. Sayakhova. Ufa, 2000.175. (in Russ.)
7. Litvinova, L. D. (2000) *The formation of sociocultural competence in students of pedagogical classes: on the material of the English language*. (PhD dissertation). M. 222. (in Russ.)
8. Vitlin, J. L. (1999) Skills and skills in psychology and methods of teaching languages. *Foreign languages at school*. No. 1. 25-30. (in Russ.)
9. Milrud, R. P. (1999) Skills and skills in teaching foreign language speaking. *Foreign languages at school*. No. 1. 26-35. (in Russ.)
10. Sysoev, P. V. (2004) Cultural self-determination of students in the context of multicultural language education. *Foreign languages at school*. No. 4. 14-20. (in Russ.)
11. Pluzhnik, I. L. (2003) Formation of intercultural communicative competence of humanitarian students in the process of vocational training: (PhD dissertation) *Theses*. M. 46. (in Russ.)
12. Nemov, R. S. (2001) *Practical psychology (self-knowledge, influence on people): a manual for students*. M.: VLADOS. 320. (in Russ.)
13. Zimnaya, I. A. Key competencies - a new paradigm of the result of modern education. *Eidos Online Magazine*. Retrieved 29/11/2019, from: <http://www.eidos.ru/journal/2006/0505.htm>.
14. Zakharova, E.V., Poselskaya, N.V. (2012) Fundamentals of the formation of sociocultural competence of students in teaching a foreign language in a non-linguistic university. *Siberian Pedagogical Journal*. No. 4. 268-273. (in Russ.)
15. Varchenko, T.G.(2015) Socio-cultural aspect in teaching foreign languages in a non-linguistic university. *Actual problems of the humanities and natural sciences*. No. 10-5. 30-32. (in Russ.)
16. Anashkina I.Ya. (1994) *Language and culture. Cultural and axiological approach*. M.: Russian language. 120. (in Russ.)
17. Knyazyan, M.O. (2019) The formation of translator's research competence at the universities of Ukraine. *The Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes*. Vol.7, No 1, 85-94. (in English).

18. Knyazyan, M. O. (2019) Social innovations in the professional training of managers under the conditions of knowledge economy development. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 5, No. 2, 137-143. (in English).

(англійською переклала О. Салі – викладач кафедри англійської мови та перекладу Ізмаїльського державного гуманітарного університету)

УДК 378.147:37.011.3-051:[07:004]

СИПЧЕНКО Ольга

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
вул. генерала Батюка, 19, місто Слов'янськ Донецької області, Україна,
84116

E-mail: ph_d@ukr.net

КИЗЬ Наталя

студентка магістерського рівня спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
вул. генерала Батюка, 19, місто Слов'янськ Донецької області, Україна,
84116

E-mail: knvik1709@gmail.com

МЕДІАОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ

Анотація. Авторами статті подано ґрунтовний аналіз проблеми формування професійної компетентності майбутніх викладачів засобами медіаосвітніх технологій. Визначено та розкрито зміст понять «компетентність» і «професійна компетентність». Установлено, що професійна компетентність відображає наявний результативний рівень підготовленості фахівця, який виявляється в опануванні професією й досвіді. Доведено, що медіаосвіта виступає як фактор модернізації та підвищення якості вищої освіти. Проаналізовано наукові праці провідних українських дослідників щодо понять «технології», «медіатехнології», «медіаосвітні технології». Схарактеризовано класифікацію сучасних медіаосвітніх технологій, яка включає: аудіовізуальні технології, аудіовізуальні навчальні технології, інформаційні технології, інформаційні навчальні технології, інформаційно-комунікаційні технології, комунікаційні технології, комп'ютерні технології навчання, медійні технології навчання, мультимедійні технології тощо. Представлено можливості застосування сучасних медіаосвітніх технологій та обґрунтовано важливість їх використання у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів. З'ясовано, що використання сучасних медіаосвітніх технологій навчання розширює можливості викладання, дозволяє урізноманітнювати завдання та форми подання інформації; використовувати комп'ютерні програми, які включають різноманітний набір вправ: навчальних,
© Сипченко О., Кизь Н., 2019